

Landsbygd i centrum

Nr: 3
Oktober 2022

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD FRÅN LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

**Olika generationer
driver trädgårdsföretag ihop**

**Ekodag på
Väddö gårdsmejeri**

**Vattenbufflar
vårdar våtmarker**

**Svenska
bävern
100 år**

8

10

Innehåll

- 3 Ledare
- 4 Klimatklivet bidrar till landsbygdens klimatomställning
- 4 Hjälp att förebygga rovdjursskador
- 5 Vattenplaner hjälper hästen och miljön
- 6 Grattis bävern 100 år
- 8 Föryngring ger växtkraft i Trädgårn
- 10 Vattenbufflarna har blivit omtyckta naturvårdare
- 12 En ny Stockholmsmåltid ska tas fram
- 12 Ny e-tjänst för lokal matupphandling i Norrtälje
- 13 ERFA-träffar samlar länets mjölkproducenter
- 14 Vägledning ska underlätta värdering av jordbruksmark
- 16 Väddö Gårdsmejeri förädlar ekologiska produkter
- 18 Så ska djur behandlas på slakterier
- 20 Djurskyddshandläggare söker samsyn i bedömningar
- 21 Information om jordbrukarstöd
- 22 Nya projekt- och investeringsstöden
- 23 Färre än väntat har sökt krisstöd i länet
- 24 Kurser och rådgivning
- 28 Hej Susanne Ortmanns!

14

Landsbygd i centrum är en tidning från oss på avdelningen för landsbygd på Länsstyrelsen i Stockholms län till dig som bor på eller engagerar dig i länets landsbygd. Med tidningen vill vi informera och inspirera för att främja landsbygdsutveckling, lönsammare gröna och blå näringar, djurhälsa, bättre miljö och ett rikare odlingslandskap. Genom reportage och information om möjligheter till stöd och kompetensutveckling hoppas vi att du lockas till läsning och handling. Landsbygd i centrum finansieras delvis med stöd från Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

LEDARE

Ny jordbrukspolitik stundar

Du känner säkert redan till att ett nytt program för den gemensamma jordbrukspolitiken, CAP 2023–2027, startar från och med den 1 januari 2023. Varje medlemsland i EU tar fram en så kallad strategisk plan som beskriver landets jordbrukspolitik under åren 2023–2027. I den strategiska planen står till exempel vilka mål som ska uppnås och vad de sökande kan få stöd och ersättningar för.

Det mesta i den nya politiken har formulerats i den strategiska planen som rymmer både jordbrukarstöd, miljöersättningar och landsbygdsstöd. Den strategiska planen har sedan den godkändes av regeringen i december förra året granskats av EU-kommissionen, varefter korrigeringar har gjorts. Planen är nu beslutad av regeringen och ska godkännas av EU-kommissionen innan den kan träda i kraft.

Förändringar

En förändring är att begreppet landsbygdsprogram försvinner. Flera av de så kallade landsbygdsstöden kommer inte längre att ingå i CAP utan blir nationella stöd, till exempel bredband, rovdjursavvisande stängsel och stöd till kommersiell service. Du kan läsa mer om landsbygdsstöden på [sidan 22](#).

Målsättningen är att den strategiska planen ska ge Sverige, inklusive Stockholms län, bästa tänkbara förutsättningar att nå livsmedelsstrategins mål, skapa fler gröna jobb och öka ambitionerna inom miljö- och klimatområdet.

Nya kostnadsrekord hos företagen

I början av året skrev jag om ökade priser på el, diesel och andra insatsvaror till lantbruket. Sedan dess, ett drygt halvår senare, går det att konstatera att priserna stadigt har ökat och nu slagit nya kostnadsrekord. Vi befinner oss i ett mycket allvarligt läge och det finns stor oro bland företagen inom landets livsmedelsproduktion.

Det krisstöd som regeringen beslutade om i juni ger fram för allt företag inom animaliesektorn, växthus och yrkesfisket ekonomiskt stöd för deras ökade kostnader, även om stödet inte täcker hela kostnadsökningen. Nu när ansökningstiden för krisstödet har passerat är en slutsats att länets lantbrukare inte har sökt stödet i den utsträckning som hade beräknats. Läs mer om krisstödet på [sidan 23](#).

Trevlig höstläsning!

Stockholm den 4 oktober 2022

Ulrika Lundberg

Landsbygdsdirektör

Landsbygd i centrum

Utgivare & redaktion

Länsstyrelsen i Stockholms län
Ulrika Lundberg (ansvarig utgivare)
Kristina Nigell (textredaktör)
Gustav Broms (textredaktör)
Ylva Berry (projektledare, bild & form)
Karin Haglund (bild & form)
Christina Fagergren (grafisk form)

Prenumeration

Om du vill få tidningen i din brevlåda eller det elektroniska nyhetsbrevet till din e-post tecknar du en kostnadsfri prenumeration via [Länsstyrelsens webbplats](#).

Kontakt

Länsstyrelsen Stockholms växel

010-223 10 00

Beskriv vad du vill ha hjälp med eller fråga direkt efter den du vill prata med.

E-post: landsbygdsutveckling.stockholm@lansstyrelsen.se

www.lansstyrelsen.se/stockholm

För frågor om SAM-stöden

0771-67 00 00

För anmälan av djur som far illa

010-223 11 20, telefontid vardagar klockan 9–12

Vid rovdjursangrepp på tamdjur

Ring Länsstyrelsens besiktningsman för rovdjursangrepp på 010-223 15 37 om du misstänker att tamdjur skadats av rovdjur. Telefonnumret är öppet dygnet runt.

Foto

Framsida

Sirpa Ukura/mostphotos.com

Innehållsförteckning

Mustning: Trädgårn

Vattenbufflar: Aurora Lindström

Järvafältet: mostphotos.com

Tryck

Elanders Sverige AB

Länsstyrelsen
Stockholm

Ny tjänst informerar tamdjursägare om rovdjursangrepp

Du som tamdjursägare kan få reda på när rovdjursangrepp sker i Stockholms län. Anmäl dig till Länsstyrelsens kostnadsfria tjänst.

Text: Paula Jonsson Foto: mostphotos.com

Länsstyrelsen i Stockholms län har startat en tjänst för att informera tamdjursägare om rovdjursangrepp i länet. Syftet är att förhindra ytterligare angrepp och upplysa om när och var de sker.

På Länsstyrelsen Stockholms webbsida "[Skada på tamdjur](#)" kan du som tamdjursägare anmäla dig för att få kostnadsfria utskick om rovdjursangrepp. Du kan när som helst avanmäla dig från utskicket. ■

Bidrag kan förebygga rovdjursskador

Text: Paula Jonsson Foto: mostphotos.com

Länsstyrelsen får ge bidrag för att förebygga skador som orsakas av stora rovdjur. Det kan vara bidrag till rovdjursavvisande stängsel för att stänga rovdjur ute eller åtgärder som bedöms ha tillräcklig förebyggande effekt för att motverka skador, till exempel röjning av rovdjursavvisande stängsel.

På Länsstyrelsen Stockholms webbsida "[Stora rovdjur](#)" hittar du de bidrag som kan sökas. ■

Klimatklivet bidrar till landsbygdens klimatomställning

Nu finns möjligheten att få stöd från Klimatklivet till elproduktion från biogas som har producerats genom rötning och omvandlas till el i fasta anläggningar. Åtgärder som bidrar till minskade utsläpp av växthusgaser inom jordbruket är fortsatt prioriterade.

Text: Rabail Junaid Foto: Cecilia Norén

Sedan Klimatklivet startade 2015 har det bidragit till många klimatinvesteringar på landsbygden.

Stöd har bland annat getts till byte från oljepanna till flispanna eller pelletspanna, uppvärmning av stallar med biobränsle, spannmålstork med biobränsle, biogasproduktion från gödsel, elektrifiering och automatisering av arbetsmaskiner.

Länsstyrelsen i Stockholms län tar emot ansökningar från sökande i länet. I regionen har till exempel Granbygård i Sigtuna fått drygt 1 miljon kronor för att byta ut

sin oljepanna mot flispanna. I Norrtälje kommun har ett lantbruk tilldelats över 2 miljoner kronor för att producera biogas och därmed reducera sina uppvärmning- och elkostnader.

– Klimatklivet är ett stöd som inte bara minskar växthusgasutsläppen, utan även bidrar till en cirkulär ekonomi och ökad självförsörjningsgrad i samhället, säger Lovisa Larsson, handläggare för Klimatklivet på Länsstyrelsen. ■

Vad är Klimatklivet?

- Klimatklivet är ett stöd till investeringar som minskar utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser.
- Stödet riktar sig till alla förutom privatpersoner. Företag kan få uppemot 70 procent av sina investeringar i stöd.
- Investeringsstöd från Klimatklivet prioriteras till de åtgärder som ger störst och mest varaktig minskning av växthusgasutsläpp per investerad krona.
- Sedan starten 2015 har 9 miljarder kronor fördelats via Klimatklivet till företag, organisationer och kommuner som har velat göra klimatinvesteringar.

Mer [information om Klimatklivet](#) finns på Länsstyrelsen Stockholms webbplats.

Klimatklivet ger stöd till biogasproduktion från gödsel.

Vattenplaner hjälper hästen och miljön

Just nu pågår ett pilotprojekt för att ta fram vattenplaner till hästgårdar. Vattenplanerna ska bidra till minskade utsläpp av fosfor i bäckar, åar och sjöar. – Förhoppningen är också att miljön förbättras för hästarna, säger Emma Lennmo, våtmarks-handläggare på Länsstyrelsen i Stockholms län.

Text: Aurora Lindström
Foton: mostphotos.com

Framtagandet av vattenplaner ingår i projektet LIFE IP Rich Waters som finansieras av EU:s miljöprogram och genomförs i samverkan mellan olika organisationer, företag och myndigheter, däribland Länsstyrelsen i Stockholms län. Målet är att förbättra vattenmiljön. Med hjälp av en vattenplan kan hästgårdar identifiera flödet av fosfor och förhindra utsläpp, menar Emma Lennmo på Länsstyrelsen.

– Vattenplanerna möjliggör för hästgårdar och ridskolor att förbättra miljön både i omgivningen och för hästarna och stallpersonalen.

Leriga hagar

En vanlig källa till fosforutsläpp är enligt Emma att många hästgårdar har leriga och upptrampade hagar.

– Ett sätt att lösa problemet är att lägga grus på de mest utsatta

delarna i hagen. Det löser dock inte alltid grundproblemet. För att komma åt det behöver man först titta på hur vattnet rör sig över markerna och se till att dräneringen fungerar så att vattnet inte blir stående, säger hon.

I en sådan situation menar Emma att det är bra att som hästföretagare kontakta en rådgivare med kunskap om gårdens vatten och miljö. Tillsammans med hästhållaren går rådgivaren igenom gårdens miljömässiga förutsättningar. En vattenplan tas fram där det framgår vilka områden på gården som har stora risker för läckage av fosfor. Planen innehåller även åtgärdsförslag för att minska fosforläckaget.

Projektets effekter

Hittills har två hästgårdar och tre lantbruk i Stockholms län fått vattenplaner som finansierats av Life IP Rich Waters. En av hästgårdarna har sökt stöd inom lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) för att genomföra åtgärder som föreslås i vattenplanen.

– Det är jättepositivt, kommenterar Emma.

För närvarande arbetar hon och andra med hur erfarenheter från projektet kan spridas och metoden ska förvaltas och finansieras framöver. ■

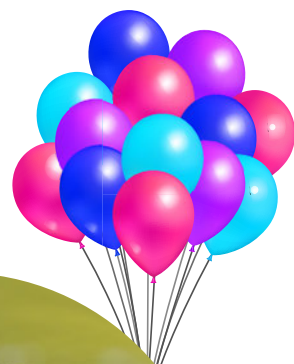
Seminarium om hästhållning

Den 26 oktober hålls ett heldagsseminarium på Strömsholm med fokus på hästhållning och vattenmiljö. Seminariet vänder sig till dig som äger och driver ridskolor och hästanläggningar. Mer information och anmälan till seminariet "[Hästen och miljön](#)" finns på Rich Waters webbplats.

I ett projekt som nu pågår tas vattenplaner fram för att minska läckaget av fosfor på hästgårdar.

Grattis bävern 100 år!

I år fyller den svenska bävern 100 år. Antalet bävrar har ökat kraftigt i Stockholms län under det senaste decenniet. Bäversafaris anordnas för att skapa närkontakt mellan människor och djuret.

Text: Aurora Lindström Foto: mostphotos.com (höger), Tobias Lundberg (nedan)

För 100 år sedan återinplanterades bävern i landet. Den hade tidigare varit utrotad i Sverige och var fridlyst fram till 2001. Numera finns runt 100 000 svenska bävrar.

Bävern en friluftsambassadör

En plats där bävern har funnit sig tillrätta är Österåkers kommun. Hit kommer människor från

hela länet för att se bävern, berättar Tobias Lundberg, ordförande i Friluftsfrämjandet Österåker. Han har anordnat bäversafaris sedan 2018 tillsammans med Naturskyddsföreningen.

– Eftersom vi ofta såg bävrar tänkte vi att det vore kul att testa

Bäverpaddling vid bäverns bo i Garnsviken, Österåkers kommun.

bäversafari och började med kvällspaddlingar. Intresset växte snabbt och nu har vi 4–5 bäversafaris med 10–16 deltagare varje höst och lika många på våren.

Han tror att lugnet lockar deltagarna.

– Det skapar en känsla av vildmark att ge sig ut i kajak på spegelblankt vatten och spana efter bävern med ficklampa.

Även om bävern kan vara skygg säger han att paddlarna brukar få en skymt av den.

– Ibland har bävrarna till och med simmat under kajaken.

Tobias menar att det är viktigt att den natur som finns i Stockholms län bevaras. Bäverpaddlingarna kan enligt honom bidra till det eftersom människor då får uppleva naturens värden på nära håll.

Bävern både till nytta och skada

Bävern skapar öppna ytor i skogen och vattenmiljöer där olika svampar, insekter och fåglar trivs. När bävern har fällt träd kan tickor växa på döda stubbar och sly uppstå som gynnar skogens växtätande djur.

Djuret skapar även översvämningar med sina dämmen dit vattenlevande djur söker sig. Efter att deras vattensamlingar så småningom växer igen bildas våtmarker med artrika miljöer.

Men när bävern breder ut sig hamnar den också i konflikt med människor. Det sker till exempel när den faller träd, orsakar översvämningar eller försvårar fiskars vandring.

Mer om bävern

- Bävern är nattaktiv och ofta ganska svår att se. De lever framför allt i sjöar och vattendrag tillsammans med sin familj.
- Bävrar är väldigt territoriella. Det bor inte mer än en familj per hydda.
- Inte alla bävrar bygger hyddor – ibland gör de i stället en bohåla genom att gräva in sig i strandbrinken eller åkanten.
- Bävrarna använder sina dammar för att transportera och vinterförvara föda.
- Jaktsäsongen på bäver är mellan 1 oktober och 10 maj.

Bävern är Sveriges största gnagare och finns sprid i hela Stockholms län.

Förebyggande åtgärder

– Samtidigt som bävern har en viktig roll i våra ekosystem kan fördämningarna den skapar orsaka problem. Därför är det ibland nödvändigt för markägare att riva bävrarnas dämmen, uppger Paula Jonsson, vilthandläggare på Länsstyrelsen i Stockholm.

Paula ger exempel på hur bävrar och människor kan samexistera. Det finns markägare och kommuner i länet som sätter så kallade gabionburar i vattendrag, eller plaströr genom bävern's fördämningar, för att vattenflödet ska öka samtidigt som vattennivån håller sig på en för bävern önskad höjd.

– Skador på grund av bävrarnas trädfallning kan förebyggas genom att näta in träden, tillägger hon.

Tillstånd för rivning

Mellan 1 maj och 30 september får bävrarnas fördämningar rivas utan tillstånd, medan Länsstyrelsen måste godkänna rivningar under resten av året. [Tillstånd behövs alltid för att riva deras boplatser.](#)

– Bäverhyddan och den dammbyggnad som reglerar vattennivån vid bävern's boplatser är avgörande för deras möjligheter att överleva vintern. Om sådana byggnader rivs under vinterhalvåret kan det leda till att bävrar fryser ihjäl, säger Paula. ■

Föryngring ger växtkraft i Trädgårn

För många småföretagare kan en utmaning vara att hitta en ny ägare till företaget när det börjar bli dags att trappa ner. När trädgårdsföretagaren Ulf Engström efter ett långt yrkesliv började fundera på att ta det lugnare erbjöd han sina medarbetare att bli delägare i den verksamhet som han hade byggt upp. Karolina Obrzut, som genom praktik fått anställning i företaget, nappade på idén. I dag driver Karolina och Ulf tillsammans Trädgårn i Södertälje.

Text: Kristina Nigell Foto: Trädgårn

Inbäddad i grönskan intill Lina naturreservat i utkanten av Södertälje, ligger handelsträdgården Trädgårn. Här odlas en mångfald av ekologiska grönsaker, frukter och bär såsom tomat, gurka, grönkål, jordgubbar, hallon, fikon, kryddor och mycket mer.

Personalen skördar produkterna på morgonen och levererar dem till butiker, restauranger och grossister i närområdet. Trädgårn är även öppet för besökare som kan fika i caféet, handla av trädgårdens utbud i gårdsbutiken eller själva plocka de bär och grönsaker som de vill handla.

Byggt från grunden

Företagets ägare är 25-åriga Karolina Obrzut och 71-åriga Ulf Engström. Ulf kommer från en trädgårdsmästarfamilj med lång tradition av odling och försäljning av frukt och grönt till Stockholmsområdet.

När Ulf köpte marken och startade företaget på 90-talet minns han att det inte var mer än en byggtipp av sprängsten och grus. Han berättar att han byggde växthus och skapade odlingsbar mark med bland annat stallgödsel från intilliggande Lina gård som bedriver hästverksamhet.

– Jag började tidigt odla ekologiska tomater, som jag sålde direkt till butik, säger han.

Dröm att förverkliga

Karolina kom till företaget under sin praktik på den ettåriga trädgårdsmästarutbildning som hon genomförde på Skillebyholm i Järna efter gymnasiet. Hennes passion för odling har hon med sig från sin uppväxt på familjens jordbruk i Polen.

– Jag var med i jordbruket från barnsben, säger hon.

Det gav henne tidigt en känsla för smaker och kvalitet av närodlat grönsaker, bär och frukter.

Efter att ha praktiserat hos Ulf fick Karolina anställning i trädgårdsföretaget. När hon tillsammans med sina kollegor fick frågan om att bli delägare tackade hon efter viss tvekan ja.

– Det var en dröm som gick i uppfyllelse, men samtidigt ett stort steg för mig så tidigt i arbetslivet, sammanfattar Karolina.

Med Ulfs stöd och den trygghet hon har i sin familj och deras kunskap om jordbruk, vågade hon ändå satsa.

En hjälp på vägen för Karolina är att hon har sökt och fått startstöd från landsbygdsprogrammet.

– Det har känts bra att ha 150 000 kronor att gå in med i min uppstart i företaget, kommenterar hon.

Hittills har hon bland annat investerat i marknadsföring, odlingslådor, hallonodling med droppbevattning och fasta bäddar, nytt hönshus och hönsgård samt arbetskläder med tryck.

Tydlig rollfördelning

Ulf och Karolina har skrivit ett avtal som reglerar deras roller och ägarandelar i företaget. Karolina äger 51 procent av företaget. Hon och Ulf har till exempel redan bestämt en summa för de övriga 49 procenten den dag Ulf helt lämnar företaget. Han har överlämnat vissa delar i Karolinas händer och

är tydlig med att det är hon som bestämmer. Bland annat sköter Karolina mediakontakter och sociala medier, samtidigt som Ulf får ta de svåra snacken och vara "the bad guy" när det behövs.

– Jag är gärna delaktig i företaget i någon form så länge lust och ork finns, men vill att Karolina ska kunna säga till om jag blir en belastning. Jag vill inte stå i vägen för henne, förklarar Ulf.

Han tycker om att Karolina är så öppen och positiv till nya idéer. Båda är överens om värdet av att ha varandra för att utbyta funderingar och åsikter.

– Man måste ha roligt på jobbet. Annars är allt slit inte värt det, säger Karolina.

Samarbete ger utveckling

Arbetsglädjen genomsyrar Ulfs och Karolinas samarbete och de har inte brist på utvecklingsidéer. De har precis investerat i ett musteri, både för att musta sådant de skördar och sälja förädlade produkter, men också ta emot frukt från privatpersoner.

– På så sätt skapar vi även arbetstillfällen vintertid, säger Karolina.

I dagsläget har Ulf och Karolina 12–14 personer på lönelistan. Än så länge är det bara de två som arbetar heltid i företaget, men deras målsättning är att anställa ytterligare en person på helår inom kort. I ägarnas planer ingår att utöka verksamheten med tjänster som trädgårdsdesign. På sikt vill de

även utveckla caféets inriktning, men behöver först få tag i personal med rätt kunskap och ambitioner, något som enligt Karolina har varit svårt.

– Det blir lätt att man jobbar för mycket när man har roligt och brinner för det man gör, säger Karolina.

– Samtidigt, inflikar Ulf, är det då som det blir pengar, när man håller på med det man tycker om och blir duktig på det man gör. ■

Om trädgårdsutbildningar

Är du nyfiken på att utbilda dig inom trädgård? Här listas några trädgårdsutbildningar i länet:

- På Vackstanäs gymnasium i Södertälje finns naturbruksprogrammet med inriktning på trädgård.
- Skillebyholms Trädgårdsutbildningar i Järna erbjuder både hel- och deltid utbildningar samt kortare kurser.
- Campus Nynäshamn erbjuder en tvåårig yrkesutbildning till trädgårdsmästare.
- Hermods har kortare kurser och längre yrkesutbildningar inom trädgård både på distans och på plats.

Karolina och en kollega binder plantor i Trädgårens växthus.

Om startstödet

Den som är under 40 år och vill starta eller ta över ett jordbruks-, trädgårds- eller rennäringsföretag kan söka [startstöd genom landsbygdsprogrammet](#). Startstödet är på 250 000 kronor och Jordbruksverket betalar ut det i två omgångar per år.

Om ägarskiften

Ägarskiften är ett inslag i företagandets vardag, men innebär ofta en del utmaningar för företaget. Du kan läsa om ägarskiften genom att besöka [LRF:s webbsida Ägarskifte](#) eller ta del av [Företagarnas rapport om ägar- och generationsskiften](#).

Vattenbufflar har blivit omtyckta naturvårdare

I Fysingens naturreservat har antalet vattenbufflar som hjälper till att sköta områdets våtmarker ökat under de senaste åren. Deras bete har gynnat växt- och djurlivet i omgivningen. Intresset för vattenbuffeln sprider sig bland markägare och förvaltare.

Text och foto: Aurora Lindström

Det har gått tre säsonger sedan vattenbufflarna Maud och Ellen kom till [Fysingens naturreservat](#) i Rosersberg. Då var det första gången vattenbufflar användes för att sköta våtmarker i Stockholm län.

– Nu har vi utökat till tolv egna bufflar och tio djur som hyrs in för att beta på marker i regionen. Ändå kan vi inte erbjuda tjänster till alla markägare och förvaltare som vill, säger Inga Birath von Sydow.

Hon är konsult åt naturvårds-entreprenören Naturgruppen,

som äger och sköter om djuren i Fysingens naturreservat. Tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län och Världsnaturfonden driver Naturgruppen ett projekt där vattenbufflarna bidrar till nya sätt att sköta värdefull natur.

Gynnar andra arter

För Inga var det nervöst första gången, en majdag 2020, bufflarna skulle släppas ut i naturreservatets hägn. Betestrycket hade länge varit svagt och vass och andra våtmarksväxter spridit sig i reservatet som vanliga nötdjur inte kunde beta. De blötare delarna av strandängarna började växa igen, vilket påverkade den biologiska mångfalden negativt. Till exempel minskade antalet häckande och rastande fåglar.

Sjön Fysingen är känt för sitt rika fågelliv med över hundra häckande arter.

– Det fanns en oro bland fågel-skådare att bufflarna skulle påverka fåglarna negativt. I stället har antalet fågelarter ökat sedan bufflarna kom, säger Inga.

Ersätter maskiner

Enligt Martin Olgemar, vatten-samordnare på Länsstyrelsen i Stockholms län, krävdes tidigare maskiner för att fräsa bort vass och tuvor från strandängen, vilket var kostsamt och komplicerat. Med bufflarnas hjälp bedömer han att skötseln kan bli bättre och billigare.

– Dessutom förhöjs upplevelsen för besökarna när de kan titta på bufflarna, fyller han i.

Martin berättar att när bufflarna gyttebadar bildas lerpölar som är bra för groddjur och våtmarks-fåglar. De är inte lika kräsna som andra betesdjur utan äter både grova tuvor och vassrötter.

Några siffror om vattenbuffeln

Vattenbuffeln väger cirka 500 kilo och kan bli uppemot 30-40 år gammal. Kvigorna blir könsmogna när de är omkring 1,5 år gamla, medan det dröjer cirka 3 år för tjurarna. Honornas brunstcykel är 21 dagar och deras dräktighet 300-340 dagar. När en kalv föds väger den 35-40 kilo.

Vattenbufflarna är flitiga naturvårdare i Fysingens naturreservat. De tar sig fram i miljöer som andra betande djur helst undviker.

Där vattenbufflarna har betat skapas öppna och varierade miljöer som gör att många arter trivs.

Drönarbilder har tagits av en inhägnad vid Ströms gård i Fysingens naturreservat där vattenbufflarna betar. Bilderna ger kunskap om vilket betestryck bufflarna ger upphov till. Foto: Marcus Bertilsson

– Vattenbuffeln kan med sina stora och flexibla klövar och tjocka päls röra sig obehindrat i de sankt markerna och betar och simmar gärna långt ut i vattnet. Där vattenbufflarna har betat skapas öppna och varierade miljöer som gör att många arter trivs.

Betestryck

Efter bufflarnas ankomst till Fysingens naturreservat har deras bete dokumenterats med drönarbilder.

– Bilder togs av bufflar som fick beta i en egen hage. Jämfört med hur tuvorna ser ut utanför hagen har bufflarna lyckats beta ner marken rejält. Förhoppningen är att bufflarna ska åstadkomma samma betestryck på hela strandängen. Men då behöver djuren bli fler, eller

flyttas mellan olika hagar under betessäsongen, säger Martin.

Inga har märkt att vattenbuffeln verkar komma bra överens med naturreservatets övriga betesdjur.

– Vi har provat att blanda bufflarna och deras kalvar med får och andra nötdjur. Trots de stora hornen hos våra highland cattles är det bufflarna som bestämmer, säger Inga och ler.

Naturvård skapar arbete

Martin tror att fler vattenbufflar kommer att finnas i landets våtmarker och strandängar framöver.

– Det i sin tur kan skapa förutsättningar för företag att växa och få bättre lönsamhet, vilket bidrar till fler arbetstillfällen, säger Martin. ■

Vattenbuffeln i Sverige

- Domesticeringen av vattenbuffeln ägde rum för cirka 5 000 år sedan. Det finns en mängd olika raser.
- De första vattenbufflarna kom till Sverige 2010 och i dag finns vattenbufflar på en handfull gårdar. Först klassades djuret som vilt, men efter ett nytt beslut anses vattenbuffeln vara ett domesticerat djur precis som får och kor.
- I Sverige används vattenbufflar för mjölkproduktion, köttproduktion och naturvård. Mjölken har högre torrsäbstans och fett- och proteinhalt än komjolk.
- Jämfört med vanliga kor är bufflarna mer skygga och vaksamma, men när de lär känna sina skötare söker de gärna kontakt.

En ny Stockholmsmåltid ska tas fram

Stockholm har utnämnts till Europas gastronomiska huvudstad 2023. Sveriges landshövdingar ska ta fram nya landskapsmåltider, däribland en Stockholmsmåltid.

Text: Karin Eksvärd Foto: mostphotos.com

Det är Gastronomiska Akademien, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Måltidsakademien samt Folkets Hus och Parker som tillsammans ligger bakom arbetet med de nya landskapsrätterna. Måltiderna ska bygga på lokala råvaror, drycker och måltids-traditioner.

Stockholmsmåltiden tas fram i samarbete mellan Länsstyrelsen och gastronomi- och krögarprofilerna Hans Naess, Mathias Dahlgren och Staffan Naess. Måltiden kommer ha sina rötter i länets historia, nutid och framtid med tydliga inslag av Stockholmsområdets många internationella utbyten och innovationer. Tanken är att den ska kunna varieras och användas i de flesta sammanhang – en skolmatsal likväl som vid Landshövdingens representation.

Blir du nyfiken på vad som väljs ut att representera just Stockholms

län? Då får du ge dig till tåls ett tag till – landskapsmåltiderna kommer att presenteras först 2023. ■

Ny e-tjänst för lokal matupphandling i Norrtälje

Norrtälje kommun och vårdbolaget Tiohundra lanserar en e-tjänst som gör att de kan handla mindre volymer lokal mat till skolor och äldreboenden. Förhoppningen är att försäljningsmöjligheter skapas för lantbrukare med relativt små partier livsmedel som inte passar in i kommunens stora upphandlingar.

Text: Sara Norman Foto: Tommy Alvé/ mostphotos.com

E-tjänsten kan göra det möjligt för offentliga måltidsverksamheter att köpa in livsmedel med kort hållbarhet, skönhetsfel eller liknande, vilket kan bidra till minskat matsvinn!

Livsmedel till offentliga måltider inom skola och omsorg köps in via upphandlade leverantörer, i enlighet med LOU (lagen om offentlig upphandling). Leverantörerna är ofta stora och avtalen sträcker sig normalt över flera år. Genom att använda möjligheten till så kallad direktupphandling, skapar Norrtälje kommun utrymme för att kunna köpa in mindre partier livsmedel, främst från aktörer i närområdet.

En av initiativtagarna till e-tjänsten är Anna Pedersen, kostekonom på Norrtälje kommun.

- Tjänsten ger mindre aktörer möjlighet att sälja en begränsad volym utan att förbinda sig till återligare leveranser, vilket kan vara en anledning till att de inte

deltar i de stora upphandlingarna. Avtalen kan gälla för till exempel en säsong eller en enstaka leverans. Det skulle kunna handla om ett enstaka parti morötter, en mindre mängd kött eller kanske mjölk speciellt för julgröten.

Du som är intresserad av att leverera livsmedel besöker e-tjänsten på Norrtälje kommuns webbplats och fyller i en intresseanmälan. Där får du svara på frågor om vilken vara du har, volym, pris, och tid för leverans med mera. Du blir sedan kontaktad av kommunen om det blir aktuellt med ett inköp av dina varor.

Du hittar [e-tjänsten "Leverera livsmedel till Norrtälje kommun eller Tiohundras kök"](#) på Norrtälje kommuns webbplats. ■

ERFA-träffar samlar länets mjölkproducenter

På drygt 20 år har antalet mjölkproducenter i Stockholms län minskat med 80 procent. Ett sätt att bryta trenden och stärka branschens lönsamhet är att ge mjölkproducenterna möjlighet till erfarenhetsutbyte. Därför erbjuder Länsstyrelsen erfarenhetsträffar för målgruppen.

Text: Gustav Broms Foton: mostphotos.com

Antalet företag med mjölkproduktion i Stockholms län har minskat från mer än 200 till ett 40-tal sedan 1999. Enligt en uppskattning har mjölkproduktionen minskat med över 50 procent under samma period. I länet produceras 2,7 procent av mjölken till de mejeriprodukter som konsumeras. En stor del importeras.

Låg lönsamhet

I en intervju i ATL Lantbrukets Affärstidning kommenterar Claes Jonsson, mjölkproducent och vice ordförande i Sveriges Mjölkbönder, utvecklingen att mjölkföretag försvinner.

– Det förstör ju på många sätt. Dels leder den här utvecklingen till sämre service för oss inom lantbruket genom att det blir färre serviceföretag runt omkring oss, dels leder det till en utarmad landsbygd.

Enligt Claes Jonsson är ett problem att få lönsamhet i branschen, som

hänger ihop med dåliga villkor för produktionen och ett lågt mjölkpris över tid.

Erfarenhetsutbyte

Åsa Pettersson, projektledare för kompetensutvecklingsområdet Ekologisk produktion på Länsstyrelsen i Stockholms län, vill underlätta för producenterna att lära av varandra, skapa nätverk och förbättra sina företagsvillkor. Därför har hon gett husdjursföreningen Växa Sverige i uppdrag att från och med januari nästa år anordna erfarenhetsträffar (ERFA-träffar) med mjölkföretagare. Insatsen är även en del i arbetet med Stockholms läns livsmedelsstrategi.

Länets kvarvarande mjölkproducenter finns i fem av 26 kommuner. Företagen är koncentrerade i länets norra respektive södra delar.

– Även om länets mjölkproducenter skiljer sig åt i storlek och företags-

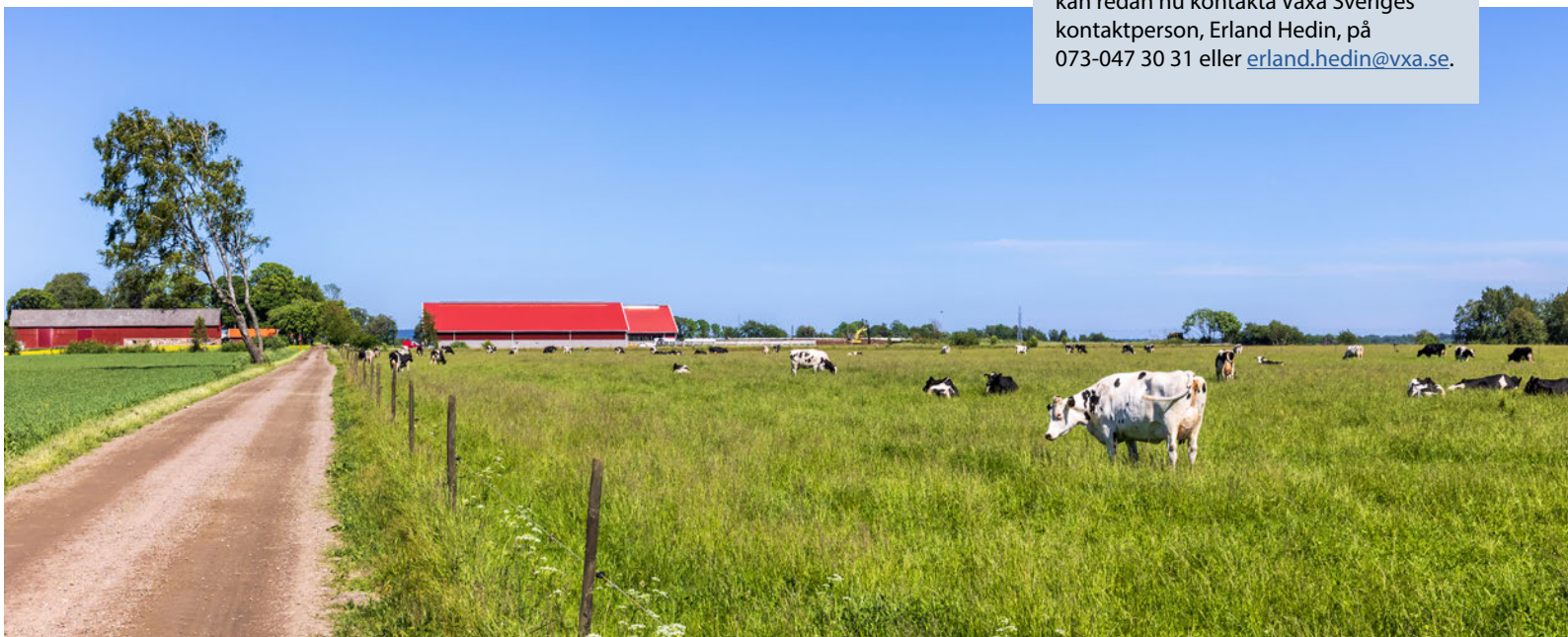
inriktning är många ganska ensamma om vad de gör i sitt närområde. Under ERFA-träffarna kan både små och stora producenter mötas för att stärka sitt företagande, säger Åsa Pettersson.

Hjälper företagen

Under varje träff, som hålls i södra respektive norra delarna av länet, förväntas 5–15 mjölkproducenter delta. Vad som diskuteras under träffarna styrs av deltagarna, men handlar om vilken förbättringspotential gårdarna har och hur producenterna kan nå dit.

– Deltagarna får prata om problem och framgångsfaktorer i delar av sin verksamhet. De kan lära sig av varandra om foderproduktion, djurhållning eller energianvändning. Genom att till exempel jämföra och diskutera nyckeltal kan företagarna hitta sätt att förbättra sin lönsamhet, säger Åsa Pettersson. ■

Du som är mjölkproducent och intresserad av att delta i ERFA-träffar kan redan nu kontakta Växa Sveriges kontaktperson, Erland Hedin, på 073-047 30 31 eller erland.hedin@vxa.se.

Vägledning ska underlätta kommunernas värdering av jordbruksmark

Inom kort lanserar Länsstyrelsen i Stockholms län en vägledning för kommunernas arbete med jordbruksmark. Vägledningen ska vara ett stöd för kommunerna i beslut som berör jordbruksmark. En kommun som har lyft jordbruksmarkens värde är Sigtuna.

Text: Gustav Broms Foto: mostphotos.com

Enligt miljöbalkens tredje kapitel fjärde paragraf får brukningsvärd jordbruksmark bara användas för bebyggelse om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och de behoven inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. Ändå har Jordbruksverket i en tidigare utredning visat att jordbruksmark exploateras utan sådana hänsyn.

Mellan 2016 och 2020 försvann drygt 30 000 hektar åkermark i landet. Framför allt handlar det om mark som inte längre brukas och växer igen. Cirka 10 procent, 3 000 hektar, har försvunnit på grund av att hus, vägar och järnvägar byggts där. I Stockholms län har cirka 181 hektar jordbruksmark exploaterats, där i många fall jordbruksproduktion hade kunnat bedrivas.

Brister i detalplaner

Kristina Nigell, som har lett arbetet på Länsstyrelsen i Stockholms län med att ta fram en vägledning för hur länets kommuner kan arbeta med jordbruksmark, menar

I Stockholms län omvandlas jordbruksmark nära tätorter till bostadsområden och ytor för infrastruktur. Den jordbruksmark som historiskt sett har varit mest brukningsvärd är som mest utsatt för exploatering när befolkningen växer.

att kommunernas kapacitet och kompetens inte alltid är tillräcklig för att bedöma värdet av jordbruksmark i förhållande till andra samhällsintressen. Hon har sett brister i kommunernas detaljplaner, som reglerar bebyggelsen inom ett område eller en fastighet:

– Det kan saknas tydliga motiveringar om vilka väsentliga samhällsintressen som behöver tillgodoses i ett specifikt markområde och ifall andra platser finns som kan möta behovet utan att jordbruksmark exploateras.

Kristina konstaterar att när jordbruksmark väl har bebyggts kan den inte användas för jordbruksproduktion igen. Ett problem hon har sett är att utredningar om alternativa platser görs sent i detaljplansprocessen, vilket kan vara en kostnadsbesparande åtgärd för kommunen. En tendens är att exploitören (byggbolag- eller fastighetsägare) driver på ärenden för att bygga bostäder på en plats de redan har utsett.

– Kommunerna bör redan i sin översiktsplan, där den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön formuleras, utreda var den brukningsvärda jordbruksmarken i kommunen finns och hur den kan värnas.

Högre markpriser

I Stockholms län exploateras framför allt jordbruksmark som ligger nära tätorter, där efterfrågan på bostäder är hög.

– Markpriserna ökar när kommuner tillåter bebyggelse på jordbruksmark. När andra intressen värderas högre än livsmedelsproduktionen kan det vara svårt för markägare och lantbrukare att fortsätta bruka marken. Det är viktigt att genomföra avvägningar görs när mark för livsmedelsproduktion ställs mot mark för bostäder, infrastruktur eller för energiproduktion med solceller, konstaterar Kristina.

Kristina menar att det går att bygga på andra typer av mark samtidigt som tillgången på jordbruksmark är helt avgörande för vår livsmedelsproduktion.

Hennes förhoppning är att Länsstyrelsens vägledning ska underlätta för kommunala tjänstepersoner att tidigt i planeringen ta hänsyn till jordbrukets värde.

Sigtuna kommuns jordbruksmark

En kommun som under den senaste tiden har lyft jordbruksmarkens betydelse är Sigtuna. I Sigtuna kommun finns drygt 10 000 hektar jordbruksmark, vilket motsvarar knappt en tredjedel av kommunens yta och är näst mest bland länets kommuner. I arbetet med den översiktsplan som godkändes i maj har kommunens företrädare verkat för att spara och skydda jordbruksmark. En av dem är översiktsplaneraren Marie Halldin.

//
*När andra
intressen värderas
högre kan det vara
svårt för markägare
och lantbrukare att
fortsätta bruka marken*

– Vi behöver ta ansvar för hur den fysiska planeringen påverkar vårt jordbrukslandskap. Det handlar om vår produktion av mat och energi, men också förekomsten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster som kolinlagring, vattenreglering och pollinering samt människors hälsa, lärande, rekreation och sysselsättning.

Översiktsplanens inriktning

I kommunens översiktsplan framhålls jordbruksmarken som en prioriterad resurs. Den mark som

får exploateras är begränsad till vissa områden.

– Ny bebyggelse ska vara koncentrerad till befintliga tätorter, lokalsamhällen med viss service eller platser där det redan finns kollektivtrafik och vägar. Fastighets-etableringar får inte begränsa jordbrukarnas verksamhet eller framkomlighet, säger hon.

Maries bild är att jordbrukets värde har uppmärksamats mer sedan pandemin, när brist uppstod på vissa varor och tjänster och frågor om beredskap började debatteras offentligt. Översiktsplanens inriktning är också ett resultat av insatser från bland andra kommun-ekologer och politiker som värnar om en levande landsbygd och öppna landskap.

Hänsyn till lantbrukarna

Det breda stödet i kommunen för den gällande utvecklingsinriktningen underlättar för Marie och hennes kollegor att ta kampen med fastighetsägare som motsätter sig att de efter att ha förvärvat mark inte kan använda den till det de vill.

– När vi uppmärksammar jordbruksmarken tidigt i planeringsprocessen kan vi lättare identifiera hur livsmedelsproducenter påverkas av olika beslut. Om man bygger villor i ett odlingslandskap kanske det skär av vägen för två lantbrukare som har maskiner ihop. Sådant är lätt att missa om man som planerare bara tittar på den enskilda gårdens fastighetsgränser.

Maries rekommendation till kommunplanerare är att prata med lantbrukare för att bättre förstå deras verksamhet. Hon fortsätter:

– Om jordbruksmark måste tas i anspråk, försök bevara en del av marken för kolonilotter eller annan stadsodling. Hitta och kombinera argument för att bevara jordbruksmark och sprid kunskap om dess värden inom kommunen och till fastighetsägare. ■

Hans Edlund hälsar på sina kor i hagen. Foto: Väddö gårdsmejeri

Väddö Gårdsmejeri

visar hur ekologiska produkter kan förädlas

Den 23 september arrangerade Ekologiska Lantbrukarna i Uppland och Länsstyrelsen Stockholm ekodag på Väddö gårdsmejeri. Mejeriet gav exempel på ekodagens tema: hur livsmedelsföretagare kan få ut ekologiska produkter på marknaden.

Text: Gustav Broms

Ett 20-tal lantbrukare och ett flertal andra besökare träffades på Väddö gårdsmejeri norr om Norrtälje, ett av få lokala gårdsmejerier i Sverige. Hans Edlund och Johan Fransson som båda är med och driver gården gav besökarna inblick i hur mejeri-produkter kan förädlas och säljas.

På gården, som har drivits ekologiskt sedan början av 1990-talet, finns bland annat ett 60-tal mjölkkor. Kornas mjölk ystas till ost av olika sorter, cirka 200 kilo i veckan. En del mjölk blir också glass – Väddö Gårds-glass – som besökarna fick smaka.

Drömmen om ett mejeri

Hans och Yvonne Edlund tog över gården 1979 med ett 20-tal kor. De delade intresset för ost och drömde om att driva ett mejeri. Familjen besökte mejerier i Jämtland och gick på kurser hos mathantverkscentrummet Eldrimner innan de slutligen startade gårdsmejeriet 2005.

Det var under en tid när Hans märkte att det blev alltmer populärt bland befolkningen att köpa livsmedel som hade producerats i närområdet.

– Vi kunde möta den efterfrågan tack vare var vi finns i Roslagen där många stockholmare har semesterhus och trafiken till och från Ålandsfjärn i Grisslehamn passerar, säger han.

Verksamhetsgrenar

Hans uppfattning är att gårdsmejeriet har hjälpt familjen att kunna fortsätta som mjölkbönder. Han berättar också

att det alltid finns en reservplan för de investeringar som görs. Tillsammans med sina medarbetare utvecklar han alternativa användningsområden för gårdens tillgångar.

– Om ysteriet inte fungerar som det är tänkt kanske det blir en bostad i stället. Ifall vi inte använder våra lagerlokaler kan vi hyra ut utrymmet till någonting annat.

På Väddö Gårdsmejeri arbetar tolv personer heltid och under sommaren utökas antalet anställda till ett 90-tal, varav många ungdomar. Då serverar personalen mejeriets ost och glass i deras restaurang samt glassbar. I restaurangen säljer de burgare med kött och cheddarost från gårdens kor.

Till gården hör också en butik och ett café. Gårdens produkter säljs även till butiker, hotell och restauranger i Stockholm och andra delar av länet. Därtill får de inkomster från ko-safari, då Hans tar med besökarna

ut i hagen och berättar om livet som lantbrukare. Något som också ger dem pengar är deras camping vid hagarna där nötdjuren betar.

Tillväxtproblem

Mejeriet har tillverkat glassen sedan 2011, burgarna från och med 2016 och år 2020 började korna mjölkas med en ny robot. Men mejeriets tillväxt har inte bara varit en framgångssaga, utan också inneburit växtvärk.

– När vi gjort satsningar har det uppstått logistiska utmaningar med hur vi ska packa, lasta och transportera våra varor. Det tog också lång tid innan vi fick tillräcklig tillgång till ström för att kunna expandera verksamheten, säger Hans.

Han tillägger att de i nuläget har det tufft med höga elkostnader. För närvarande monteras solceller på taken.

Produktionens mervärden

Johan Fransson uppger att de säljer hälften av sin mjölk till Arla.

– All provtagning som därmed sker blir ett sätt för oss att säkerställa att vi uppfyller hygienkraven för att sälja mjölken till konsument, kommenterar han.

Karin Broström, styrelseledamot för Ekologiska Lantbrukarna i Uppland som är med under ekodagen, menar att Väddö Gårdsmejeri har skapat lönsamhet i mjölkproduktionen genom att utveckla mervärden av produkterna från ett visst antal kor, i stället för att öka koantalet.

– Gården visar hur lantbruk kan anpassa djurantalet till sina befintliga resurser genom hur de nyttjar sin betes- och åkermark och geografiska placering. Det är ett bra exempel på hur unika produkter kan utvecklas som utgår från platsens förutsättningar. ■

Familjen Edlund från vänster: Yvonne, Hans, Cecilia och Elin. Foto: Väddö gårdsmejeri

Johan Fransson i stallen med gårdens kor. Foto: Väddö gårdsmejeri

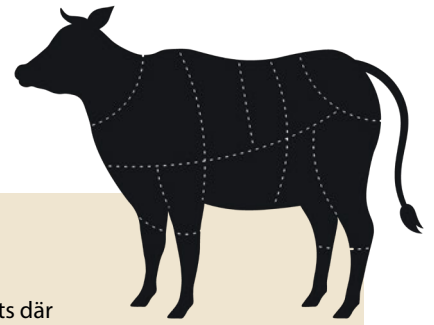
Besökare på ekodagen 23 september. Foto: Åsa Pettersson

A close-up, high-angle shot of a cow's head, focusing on its eye and ear. The cow has light brown, wavy fur. A yellow, rectangular ear tag is visible in its ear. The background is blurred, showing more of the cow's body and some straw on the ground.

Så ska djur behandlas på slakterier

I förra numret av Landsbygd i centrum berättade vi på Länsstyrelsen Stockholm att länsstyrelserna kontrollerar landets slakterier under året. En viktig del av kontrollen som då beskrevs handlar om hur djur på väg till slakt ska behandlas. Den här gången går vi in på hur villkoren för djuren bör se ut efter att de har anlänt till slakteriet.

Text: Freja Engström Foto och illustration: mostphotos.com

När ett djur har tagits emot på ett slakteri övergår ansvaret för det från djurhållaren och transportören till personalen på slakteriet. I Stockholms län finns relativt få och små slakterier. På slakterierna slaktas mestadels nöt, får, gris och vilt. Det finns inget slakteri i länet som slaktar vare sig fågel eller kanin.

Krav på utbildad personal

I de fall ett slakteri årligen slaktar 1 000 eller fler så kallade daggdjursenheter, alternativt 150 000 fåglar eller kaniner, ska det finnas en djurskyddsansvarig person på plats vid slakt. Personer som hanterar djur i samband med slakt och avlivning måste ha kompetensbevis. Beviset ska visa vilka djurslag personen får avliva och vilken utrustning som får användas. Kravet på kompetensbevis finns i alla EU-länder och ska förhindra onödigt lidande för djuren.

Dömda kan nekas kompetensbevis

De som har blivit dömda för djurplågeri eller allvarliga brott mot djurskyddslagen under de senaste tre åren, alternativt har djurförbud, kan inte få kompetensbevis.

Djuren ska tas emot väl

Länsstyrelserna undersöker i sin kontroll av slakterierna hur djuren tas omhand. Djuren ska vara så lite stressade som möjligt. Stress kan leda till att djur eller personal blir skadade, men också försämra köttets kvalitet. På slakterierna finns ofta ett mottagningsstall där personalen tillfälligt kan hålla djur i väntan på slakt. Alla djur ska ha tillgång till rent vatten under vistelsen. ■

Moment under slakten

Själva slakten består av följande moment:

- **Drivning:** Djuren ska drivas lugnt till den plats där bedövningen sker. Drivgångar ska vara utformade så att djuret tydligt ser vart det ska gå. I första hand ska drivgångarna utformas så att djuren blir motiverade att röra sig framåt av egen vilja. Hjälpmiddel som sorteringspaddel (ett skaft som i ena änden har en ihållig platta fylld med små kulor som gör att det rasslar), eller drivskiva (en cirka kvadratmeterstor skiva i exempelvis plast eller trä) får bara användas för att styra djuren. Elektronisk pådrivare (som ger djuren en kort elektrisk stöt) får endast brukas i undantagsfall på gris och vuxna nötkreatur. Stiften på pådrivaren måste då vara rundade och stöten får bara ges på djurens bakhakslutning.
- **Bedövning:** De vanligaste metoderna för att göra djuret medvetslöst är bedövning med bultpistol, elektrisk bedövning och koldioxidbedövning. Vilken metod som används beror på vilket djurslag det handlar om och delvis vilken utrustning slakteriet har. Personalen ska alltid kontrollera att bedövnings-effekten är tillräcklig genom att försäkra sig om att djuret faller ihop och inte reser sig, eller peta på ögat och säkerställa att ögonreflexen är frånvarande.
- **Avblodning:** Eftersom bedövning i sig bara leder till medvetslöshet hos djuret måste avblodning ske i direkt anslutning till bedövningen för att djurets alla organ ska sluta fungera. Under avblodningen måste djuret vara fortsatt bedövat och får inte vakna upp, vilket kan orsaka mycket lidande för djuret. Först efter att avblodningen är klar kan djuret konstateras dött och styckningen av kroppen kan börja.

Köttets påverkan på vår hälsa

- På grund av hälsoskäl bör vi äta högst 500 gram rött kött och chark i veckan. I dag äter vi i Sverige nästan ett kilo kött i snitt i veckan, inklusive kycklingkött.
- Kött och inälvsmat är ett av de mest näringstätta livsmedlen som finns och innehåller upp till 18 näringsämnen, bland annat vitamin C.
- Vitamin C kan förbättra upptaget av näringsämnet järn. Ämnen som kalcium och fytinsyra kan däremot hämma upptaget.
- Blodpudding innehåller 20 gram järn per 100 gram jämfört med 2 gram per 100 gram i spenat som sägs vara järnrikt.
- Läs mer om köttets hälsopåverkan på Värdsnaturfondens webbsida "[Ät mindre men bättre kött](#)", Livsmedelsverkets webbsida "[Kött och chark – råd](#)" och Svenskt köttets webbsida "[Vilka näringsämnen finns i kött?](#)".

Laga mat på bortglömd styckdetalj

Hösten är här och det blir kyligare utomhus. Varför inte värma dig vid spisen och laga en mustig middag av någon bortglömd styckdetalj som kalvlever, lammnjure eller grishjärta? Det finns massor med spännande recept att hitta på nätet.

Här kommer några tips på recept:

- Glömt lamm med pasta, gremolata och riven ost.
- Lammlever i crème fraîche-sås.
- Tagliatelle med sås på lammnjure.
- Kaffe- och kanelmarinerad lammstek med chokladsky och savojkåldolme.
- Stekt grishjärta med kryddiga kikärtor, mynta och stekt kål.
- Njurtapp med brynt smör, pepparrot, kapris och betor.

Djurskyddshandläggare söker samsyn i bedömningar

Djurhållningen i lantbruket omgärdas av en mängd regler, kontroller och kontakter med olika myndigheter. Flera länsstyrelser har tillsammans hållit i kurser för att personal som kontrollerar nötdjurbesättningar ska göra bedömningar på ett likvärdigt sätt.

Text: Kristina Nigell Foto: Hanna Alfredius

Länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala och Södermanlands län har under året anordnat utbildningsdagar för personer som handlägger och kontrollerar djurskyddsärenden. Målet med utbildningen är att bidra till samsyn och likvärdiga bedömningar bland personal på myndigheter för hur de bedömer sådant som hull, smutsighet och klövvård hos nötkreatur i mjölk- och köttproduktion.

En som deltog under utbildningen var Virpi Welling från rådgivningsorganisationen Gård och Djurhälsan.

– När djurskyddshandläggare får en bättre förståelse för varför problem kan uppstå i en djurbesättning och vilka lösningar som kan finnas för att åtgärda problemen, blir det lättare för dem att stödja de företag som har brister vid en kontroll, säger hon angående vad utbildningsdagarna kan leda till.

Två utbildningsdagar

Utbildningsdagarna innehöll både praktiska och teoretiska moment. Representer från expert- och rådgivningsorganisationerna Nationellt centrum för djurvelfärd, Gård och Djurhälsan och Växa

bidrog med sina kunskaper och erfarenheter. Distriktsveterinärerna och Livsmedelsverket gav insikter i hur andra myndigheter än länsstyrelsen arbetar med djurvelfärd, djurhälsa och livsmedelssäkerhet.

Första utbildningstillfället handlade om djur i nötköttsproduktion och hölls på Berga naturbruksgymnasium i Haninge. Det andra tillfället genomfördes på Lövsta lantbruksforskning i Uppsala och var inriktat på jämförelser och bedömningar av djur i mjölkproduktion.

Samarbeten mellan län

Freja Engström är djurskyddshandläggare på Länsstyrelsen i Stockholm län och en av dem som har deltagit under kursdagarna.

– Det är värdefullt att som handläggare få tillfälle att kalibrera sig över länsgränserna så att de bedömningar vi gör, enligt de regelverk som finns för djurens bästa, blir så lika och rättssäkra som möjligt, säger hon.

Freja tillägger att hon tycker att det är trevligt att lära känna personer som arbetar med liknande

frågor i grannlän eller på andra myndigheter.

– Sådana kontakter gynnar fortsatt samarbete, kommenterar hon.

Kundfokus

Kurserna ingår i projektet Kundfokus, förenkling och samsyn som Länsstyrelsen Stockholm driver tillsammans med Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) inom arbetet med Stockholms läns livsmedelsstrategi.

Genom projektet uppmärksammas företagarnas förutsättningar att förstå och följa gällande regelverk och hur myndigheter kan förenkla villkoren för företagen. Annat som prioriteras är betydelsen av god dialog och service i kontakten mellan myndigheter och företag samt lika bedömning i liknande ärenden.

Åsa Hill, som är näringspolitisk rådgivare, deltar i projektet från LRF.

– En av vinsterna med att myndigheterna uppnår samsyn i djurskyddsfrågor är att det blir lättare för företagen att förutse bedömningar och beslut, menar hon. ■

I kontakten med djurägare är det viktigt att handläggare bedömer djurskyddsärenden lika.

Jordbrukarstöd

Utbetalning på gång

Nu har Länsstyrelsen börjat fatta beslut om delutbetalning för miljöersättningar, ersättning för ekologisk produktion och kompensationsstöd. Delutbetalningen motsvarar 85 procent av det beräknade stödbeloppet och den 21 oktober sker den första utbetalningen. Slututbetalning av samtliga jordbrukarstöd startar den 2 december och betalas sedan ut löpande.

Försäkra dig om att du har angett korrekt kononummer för utbetalning om det är första gången du söker jordbrukarstöd eller du har bytt kononummer. Du kan göra detta på [Mina sidor](#) på Jordbruksverkets webbplats.

Som vanligt får du ett meddelande om beslut för varje ersättningsform, där det framgår hur stort stödbeloppet är. På ditt konto har de olika ersättningarna oftast klumpats ihop och där framgår endast att det är en utbetalning från Jordbruksverket och inte vilket stöd det gäller.

Kontakta oss på jordbrukarstod.stockholm@lansstyrelsen.se eller 0771-67 00 00 om du har frågor kring din utbetalning. ■

Fältkontroll

Texter: Paulina Liljander Foto: Mikael Lindstam (ovan), mostphotos.com (nedan)

Den 31 oktober är sista datum då du ska ha utfört aktivitet på samtliga skiften som ingår i din ansökan om jordbrukarstöd. Du som haft ett fältkontrollbesök av Länsstyrelsen behöver vara uppmärksam på de avvikelser som har noterats i kontrollresultatet.

Åtgärda det som är möjligt

Åtgärda det som är möjligt för att undvika avdrag på stöden. Du kan ringa kontrollanten om du har frågor kring kontrollen eller kontrollbrevet.

Skiften granskas med satellitbilder

Samtliga kontrollskiften kommer automatiskt analyseras utifrån satellitdata. De som inte bedöms ha haft någon årlig aktivitet på sina skiften får återbesök av kontrollanten i slutet av säsongen. Den automatiska analysen kan alltså enbart godkänna skiften – inte underkänna. ■

Dags att räkna får och getter

I december är det dags för dig med får och getter att rapportera in det aktuella antalet djur som finns i besättningen.

Du gör det lättast med hjälp av din e-legitimation via Jordbruksverkets e-tjänst för att anmäla flytt av får, getter och grisar eller rapportera din får- och geträkning. Rapporteringen gör du i [e-tjänsten på Jordbruksverkets webbplats](#). ■

Så påverkas pågående åtaganden

Om man har ett pågående åtagande för betesmarker och slåtterängar, ekologisk produktion, skyddszoner, minskat kväveläckage eller hotade husdjursraser kommer dessa att avslutas 2022. Från och med nästa år, 2023, kommer du istället kunna gå in i de nya ersättningsformerna.

De åtaganden som kommer att fortlöpa in i den nya programperioden är vallodling, restaurering av betesmarker och slåtterängar samt våtmarker och dammar.

Eftersom 2022 anses vara det sista året i åtagandet, får du i år bryta din skyddszon från och med 10 oktober i Stockholms län. Hör av dig till oss på Länsstyrelsen Stockholm om du har frågor om detta. ■

Fokus på jordbruk och livsmedel i nya projekt- och investeringsstöden

Nästa år förnyas den svenska jordbrukspolitiken. Fokuset ökar på jordbruk och livsmedelsproduktion. Flera projekt- och investeringsstöd som ingår kommer att likna dagens stöd i landsbygdsprogrammet. Vissa stöd kommer däremot inte längre att finansieras med medel från EU utan ersättas av nationellt finansierade stöd.

Text: Karin Haglund Foto: mostphotos.com

Regeringen har tagit fram en strategisk plan som beskriver den kommande jordbrukspolitiken. I den strategiska planen framgår vilka mål som ska uppnås och vad det går att få stöd och ersättningar för mellan 2023–2027.

På [Jordbruksverkets webbplats](#) hittar du mer information om den strategiska planen och vilka projekt- och investeringsstöd som kan sökas under de kommande åren.

Kommande förändringar

Det blir ett ökat fokus på jordbruk och livsmedelsproduktion i den strategiska planen för 2023–2027. Några förändringar jämfört med dagens stöd i landsbygdsprogrammet är att:

- [Investeringsstödet för ökad konkurrenskraft](#) inom jordbruks- och trädgårdsverksamhet kommer att likna dagens stöd. Hur många procent som kan ges i stöd av investeringen sänks, vilket innebär att den sökande kan få ersättning för 30 procent av sina investeringskostnader, i stället för 40 procent i nuvarande landsbygdsprogrammet. Däremot höjs det maximala stödbeloppet som kan beviljas

från 1,6 miljoner till 2,4 miljoner kronor. Stöd är också möjligt att få för investeringar i begagnad utrustning och begagnat material.

- Ett nytt [investeringsstöd för bevattningsdammar](#) införs. Syftet är att begränsa effekterna av och anpassa jordbruket till klimatförändringarna.
- [Startstödet](#), som kan sökas av personer som vill ta över jordbruks- eller trädgårdsföretag, kommer att likna dagens stöd i landsbygdsprogrammet. Samtidigt sker förenklingar i och med att ett antal villkor har tagits bort. Till exempel har kravet på utbildning utöver gymnasienivå ersatts med krav på minst gymnasiekompetens eller arbetslivserfarenhet inom jordbruk- eller trädgårdsnäring motsvarande tolv månaders heltidsarbete. Den som vill söka startstöd kan göra det fram till det år den sökande fyller 40 år.
- [Investeringsstödet för nya jobb](#) (som har kunnat sökas av en bredare krets landsbygdsföretagare i nuvarande landsbygdsprogrammet) ersätts av ett nytt stöd som heter Investeringsstöd för diversifiering till annat än jordbruk. Även det nuvarande förädlingsstödet kommer att finnas med i den strategiska planen, men med vissa förändringar.

Mer information om de nya stöden kommer i nästa nummer av Landsbygd i centrum.

Stöd som inte kommer att ingå

Flera stöd i det pågående landsbygdsprogrammet kommer inte längre att finansieras med pengar från EU och därför inte finnas med i den strategiska planen för kommande period. Flera av dessa stöd kommer att ersättas med andra stöd som är nationellt finansierade. Det handlar bland annat om:

- Stödet till kommersiell service, som ersätts av ett servicebidrag vilket kommer att kunna sökas hos Tillväxtverket.
- Stödet till stängsel mot rovdjur, som kommer att hanteras av viltskadeanslaget vilket Naturvårdsverket ansvarar för.
- Stöd till restaurering av betesmarker och slåtterängar, som fortsättningsvis kommer att hanteras av Naturvårdsverket.
- Stöd till bredband, vilket framöver hanteras av Post- och telestyrelsen.

Fler beslutsomgångar och utlysningar

Beslutsomgångar innebär att sökanden ansöker om stöd under en bestämd tidsperiod och att Länsstyrelsen därefter prioriterar och jämför de inkomna ansökningarna. En utlysning innebär att en bestämd summa pengar blir tillgänglig att söka inom ett specifikt område under en viss tid.

Från och med 2023 kommer beslutsomgångar och utlysningar att användas för fler stöd än i det nuvarande landsbygdsprogrammet. Länsstyrelsen kommer att informera på sin webbplats om vilka datum som gäller för att söka respektive stöd och utlysning samt vilken inriktning de har.

De stöd som Länsstyrelsen inte tillämpar beslutsomgångar eller utlysningar för hanteras och poängsätts ansökningar om stöd löpande varefter de kommer in.

Stödpengar kvar att söka i nuvarande program

Den 31 december 2022 är sista dagen att skicka in ansökan om stöd i det nuvarande landsbygdsprogrammet. I Stockholms län finns stödpengar kvar att söka inom

- [stöd till kommersiell service](#)
- [startstöd](#)
- [stöd till miljöinvesteringar i våtmarker och dammar](#)
- [stängsel mot rovdjur i prioriterade område.](#)

Kontakta gärna Länsstyrelsen innan du skickar in din ansökan om stöd. Skicka e-post till landsbygdsutveckling.stockholm@lansstyrelsen.se eller ring 010-223 10 00 och be om att få prata med någon som handlägger stöd inom landsbygdsprogrammet. ■

Ansökan om utbetalning av stöd

Systemet för ansökningar om stöd och utbetalningar har förnyats under 2022. En ny funktion är att den sökande laddar upp bilagor till sin ansökan direkt i [e-tjänsten](#), i stället för att posta bilagorna till Länsstyrelsen. ■

Färre än väntat har sökt krisstöd i länet

Under sommaren och hösten har företagare inom jordbruk och fiske kunnat söka krisstöd för sina kostnadsökningar till följd av kriget i Ukraina. Antalet ansökningar som har kommit in till Länsstyrelsen i Stockholms län är färre än väntat.

Text: Kristina Nigell Foto (till vänster): Emma Lennmo

[Krisstödet](#) riktas till företag med verksamhet inom fjäderfä, gris, mjölk, nötkött, får, get, växthus eller yrkesfiske. Stödet ska kompensera för en del av de ökade kostnader företagen har drabbats av på grund av kriget i Ukraina och det försämrade omvärldsläget under året. Det handlar bland annat om att företagens kostnader för bränsle, utsäde och djurfoder har ökat.

Lägre ansökningsgrad

Länsstyrelsen i Stockholms län handlägger de ansökningar som har kommit in från länen i Kronoberg, Kalmar, Gotland och Stockholm. Ulrika Geber är chef för den enhet på Länsstyrelsen som handlägger ansökningarna. Hon uppger att det har kommit in färre ansökningar än väntat, särskilt i Stockholms län.

– Enligt Jordbruksverkets prognos borde vi ha fått in omkring 3 000 ansökningar i Stockholms län, men vi har endast fått in drygt 2 000 ansökningar.

Jordbruksverkets prognos baseras på en uppskattning av hur många sökande det finns i varje län. Stockholms län har en ansökningsgrad på 68 procent. Det är enligt Ulrika märkbart lägre än i andra län där ansökningsgraden är cirka 75–80 procent av prognosen.

– Vi kan se att många av de stora företagen i länet kom in med en ansökan väldigt tidigt, säger Ulrika. Vi har ännu inte gjort någon sammanställning, men det är möjligt att de mindre företagen i större utsträckning har valt att inte komma in med någon ansökan.

Förstärkning i handläggningen

Handläggningen av krisstödet pågår.

– Vi har fått förstärkning av personal från Länsstyrelsen i Östergötland län för att handläggningen ska fortlöpa så smidigt som möjligt, tillägger Ulrika.

Ansökningsperioden för krisstöd till sektorerna fjäderfä, annan animalieproduktion och växthusproduktion har avslutats. För företag inom [yrkesfisket är det möjligt att ansöka om krisstöd](#) fram till den 28 oktober. ■

Lär dig MER

Länsstyrelsen har flera projekt med kompetensutveckling och rådgivning till länets lantbrukare och landsbygdsföretagare. Alla våra aktiviteter annonseras i [kalendern på Länsstyrelsens webbplats](#). Där hittar du också information om den rådgivning som finns upphandlad inom respektive område. Har du frågor eller önskemål? Ring Länsstyrelsens växel på 010-223 10 00 och fråga efter oss som arbetar med kompetensutveckling på landsbygden.

Vem blir årets vinnare av Ät!Stockholm?

Ät!Stockholm är tävlingen för nya, hållbara och innovativa livsmedelsprodukter baserade på svenska råvaror som är utvecklade och producerade i Stockholms län.

Årets tävling går av stapeln den 22 november 2022 i Södertälje Science Park. Bidragen bedöms av en smakjury, en marknadsjury och en hållbarhetsjury med välrenommerade profiler inom livsmedelsbranschen. För dig som följer finaldagen utlovas massor av inspiration, spännande produkter som precis sett dagens ljus och en hel del ny kunskap.

Mer information om tävlingen och anmälan hittar du på webbplatsen, www.ätstockholm.se. Där kommer även årets tävlande bidrag att publiceras inom kort!

Få rådgivning om ekologisk produktion

Vill du gå över till ekologisk produktion eller producerar du redan ekologiskt men behöver utveckling och stöd för att komma vidare? Landsbygdsprogrammet [erbjuder kostnadsfri rådgivning](#) för dig som vill utveckla ny eller redan befintlig ekologisk produktion inom lantbruk och trädgård.

Målgruppen för rådgivningen är lantbruks- och trädgårdsföretagare i Stockholms län och i vissa fall* även i Uppsala, Södermanlands, Västmanlands och Örebro län.

Du kan få rådgivning inom följande områden:

Ekologisk mjölk- och nötköttproduktion

Växa Sverige: Sofi Öhlund
070-688 21 15, sofi.ohlund@vxa.se

Ekologisk fjäderfäproduktion*

Åsa Odelros, 070-697 66 11, asa@odelros.se

Ekologisk växtodling

Agrodynamik AB; Wijnand Koker
070-562 17 87, agrodynamik@telia.com

Ekologisk grönsaksproduktion*

HS Konsult AB: Ylva Andersson 018-56 04 39,
073-336 76 69, ylva.andersson@hushallningssallskapet.se

Agrodynamik AB: Wijnand Koker
070-562 17 87, agrodynamik@telia.com

Åsa Rölin, 079-074 54 24, asa.rolin@potatiskonsult.se

Ekologisk frukt, bär, perenna grönsaker*

Vår rådgivare är Kirsten Jensen på Länsstyrelsen Västra Götaland men intresseanmälan går via:

Åsa Pettersson, Länsstyrelsen Stockholm,
010-223 15 16, asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Skriv gärna kort om dina planer.

Ekologisk potatis*

Åsa Rölin, 079-074 54 24, asa.rolin@potatiskonsult.se

Om du är intresserad av rådgivning kan du också kontakta Åsa Pettersson, asa.pettersson@lansstyrelsen.se. Skriv gärna kort om dina planer och/samt vilka grödor, djur och vilken areal det gäller så förmedlar vi rådgivningen till aktuell rådgivare.

Få rådgivning om odlingslandskapets värden

Länsstyrelsen erbjuder [kostnadsfri enskild rådgivning för dig som är intresserad av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden](#). Syftet är att stärka den biologiska mångfalden och de kulturmiljöer som är kopplade till odlingslandskapet.

Foton: Maria Malmlof, (ovan), Petter Halldén (nedan)

Betesplanering och betesmarker

Vill du få hjälp med din betesplanering för att förbättra både naturvårdsnytta, djurvelfärd och lönsamhet? Vill du lära dig mer om hur rätt djur betar på rätt plats och vid rätt tidpunkt för att få önskad tillväxt på djuren och önskad skötsel på naturbetesmarken oavsett väder? Eller om betets näringsinnehåll, betesdjurens näringsbehov under betessäsongen, stängseltyper, betestryck och stödutfodring, naturbetesmarkens natur- och kulturmiljövärden samt hur du ska undvika problem med parasiter, igenväxning, trampskador, barknag och giftiga växter? Kontakta vår rådgivare på HS Konsult AB:

Frida Hedin, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Restaurering av ekonomibyggnader

Har du frågor om gamla ekonomibyggnader som jordkällare, källarstugor, smedjor, ladugårdar, lador, magasin eller kvarnar? Vill du göra en insats och få mer kunskap om traditionella material samt byggnads- och hantverks-tekniker? Behöver du kanske råd om skador som är svårösta eller hjälp att upprätta en underhållsplan? Eller hjälp med att hitta varsamma sätt att anpassa byggnaden till nya verksamheter och användningsområden? Då kan du få rådgivning. Rådgivningen gäller bara i odlingslandskapet och omfattar inte bostadshus, torp eller andra hus på din tomt. Kontakta vår rådgivare på Ebbalund Byggnads AB med en kort beskrivning och några bilder:

Sven-Erik Sihlberg, ebbalundsmail@gmail.com

Hästar på naturbetesmarker

Använder du naturbetesmarker till hästar redan i dag eller har du övervägt att låta dina hästar beta på naturbetesmarker? Nu kan du få råd anpassade efter dina förutsättningar på plats i hagen. Du kan få lära dig mer om naturbetesmarkens betydelse för hästarnas välbefinnande, utveckling och hållbarhet samt vilka hästar som passar på olika typer av naturbetesmarker. Annat du kan få kunskap om är hur man ska planera och genomföra betesdriften för bästa resultat, varför man får betalt för att beta naturbetesmarker samt hur man får tillgång till naturbetesmarker att beta. Kontakta vår rådgivare på Palustre AB:

Inger Pehrson, inger@palustre.se

Skötsel av ängsmarker och brynzoner

Vill du lära dig mer om hur du ska sköta dina ängsmarker, småbiotoper eller brynzoner? Vill du öka din kunskap om deras värde för natur- och kulturmiljön och jordbruket? Vill du lära dig hur du ska undvika problem med till exempel igenväxning och ogräs? Kontakta vår rådgivare på HS Konsult AB:

Frida Hedin, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Skötsel av värdefulla träd

Har du särskilt skyddsvärda träd på eller i anslutning till din betes- eller åkermark? Vill du veta hur dessa träd och deras värden kan bevaras och förstärkas genom åtgärder som föryngring, beskärning, hamling samt skötsel av miljön runt trädet? Då finns möjlighet till råd. Du kan inte få rådgivning för träd på annan mark som tomt eller i skog. Kontakta våra rådgivare på Svenska Trädmästarna AB med en kort beskrivning och några bilder:

Daniel Daggfeldt, daniel@tradmastarna.se

Jörg Roepcke, jorg@tradmastarna.se

Ny rådgivning erbjuds om miljövänlig hästhållning och biologisk mångfald

Nu erbjuder vi två nya kostnadsfria rådgivningsmoduler inom Greppa Näringen. Den första handlar om åtgärder och rutiner för att minska hästarnas påverkan på miljön och den andra på hur man kan gynna den biologiska mångfalden i och omkring åkern.

Foton: mostphotos.com (nedan), Petter Halldén (till höger)

Rådgivningen utförs av personal på HS Konsult AB, som är upphandlat rådgivningsföretag i Stockholms län. Om du har frågor eller vill veta mer om rådgivningen, kontakta Emma Vendel på HS konsult: 018-56 04 18, 070-338 55 58, emma.vendel@hushallningssallskapet.se.

Startbesök för miljövänlig hästhållning

Har du minst 15 hästar i ett lantbruksföretag och vill lära dig mer om hur hästarna påverkar miljön och vilka åtgärder som kan göras? Då är den här kostnadsfria rådgivningen för dig.

Vid besöket diskuterar du och rådgivaren hur dina hästar påverkar miljön. Du får tips om vad du kan förbättra, exempelvis hur du kan minska förlusterna av näring till vatten och luft. Du får även hjälp att beräkna näringsinnehållet i stallgödsel mer träffsäkert, vilket ger ett bättre underlag för en anpassad gödsling.

Rådgivningen kan hjälpa dig att

- förbättra utomhusmiljön för dina hästar
- minimera till exempel upptrampade hagars påverkan på vattenmiljön
- skapa bra rutiner för att utfodra och mocka
- minska näringsläckage till sjöar och vattendrag
- minska utsläpp av växthusgaser.

Läs mer om [Startbesök miljövänlig hästhushållning på Greppa Näringens webbplats](#).

Biologisk mångfald i åkerlandskapet

Är du intresserad av hur biologisk mångfald i åkerlandskapet kan bidra till din livsmedelsproduktion? Är du rådgivningsmedlem (se ovan till höger) i Greppa Näringen? Då passar den här kostnadsfria rådgivningen dig.

Du får lära dig mer om hur pollinerande insekter, nyttodjur, fåglar, vilt och växters effekter kan gynna den biologiska mångfalden. Utifrån de förutsättningar som finns i landskapet på din gård diskuterar du och din rådgivare kostnader, dina intresseområden och effekter av olika åtgärder.

Du får hjälp att se vilka resurser du har idag som gynnar den biologiska mångfalden, men också vad du ytterligare kan göra på din gård. Det kan handla om att välja

Greppa Nätningen

Bli medlem i Greppa Nätningen

Rådgivningsmedlem

Om du har 15 hästar i ett jordbruksföretag eller minst 50 hektar och/eller 25 djurenheter så kan du bli rådgivningsmedlem hos Greppa Nätningen. Fyll i och skicka in den [aktuella blankett som finns på Länsstyrelsen Stockholms webbplats](#).

IT-medlem

Uppfyller du inte kraven för att bli rådgivningsmedlem, men vill ta del av information och råd och använda tjänster för till exempel beräkning av näring i stallgödsel? Då kan du bli IT-medlem och få tillgång till olika tjänster på Greppa Nätningens webbplats, www.greppa.nu. Även då fyller du i blanketten för ändamålet som finns på Länsstyrelsen Stockholms webbplats.

Om du har frågor eller vill veta mer om medlemskap, kontakta Cecilia Norén på Länsstyrelsen Stockholm: cecilia.noren@lansstyrelsen.se, 010-223 14 84.

En blomremsa med honungsört gynnar den biologiska mångfalden och ger ett vackrare landskap.

passande fröblandningar till blommande kantzoner eller anlägga en skalbaggsås.

Rådgivningen kan hjälpa dig att

- gynna pollinerande insekter som förbättrar pollineringen
- få högre skörd av grödor som klöverfrö, oljeväxter, åkerbönor, jordgubbar och äpplen
- veta vad du ska göra för att få fler nyttodjur och därmed minska trycket från skadeinsekter
- få kunskap om hur du får fler fåglar att trivas på din gård och öka gårdens tillgång på jaktbart vilt.

Läs mer om [rådgivning inom Biologisk mångfald i åkerlandskapet](#) på Greppa Nätningens webbplats.

Vad är Greppa Nätningen?

Greppa Nätningen är ett kunskapsprojekt där du som lantbrukare kan få kostnadsfri rådgivning bland annat om du kan minska växtnäringens förluster och klimatpåverkan på din gård.

På Greppa Nätningens webbplats, www.greppa.nu, hittar du information om alla rådgivningar och kontaktuppgifter till Grepparådgivare i Stockholms län.

Hej Susanne Ortmanns!

Under året presenterar vi länets olika leaderområden. Leader Stockholmsbygd är näst på tur.

Text: Sofia Ståhle Foto: Susanne Ortmanns

Hej Susanne, verksamhetsledare i Leader Stockholmsbygd! Kan du kortfattat berätta om vad Leader Stockholmsbygd är?

Leader står för ekonomiskt stöd till lokala krafter och idéer som stärker landsbygden och skärgården. Vårt verksamhetsområde omfattar Stockholms landsbygd och skärgård mellan Norrtälje och Nynäshamn.

Leader är ett trepartnerskap mellan det lokala förenings- och näringslivet samt representanter för kommunerna och regionen som gemensamt granskar ansökningar och fattar beslut. Styrelsen har en unik kompetens om Leader Stockholmsbygds lokalsamhällen samt inom olika sakfrågor.

Vad blir nytt i Leader Stockholmsbygd efter årsskiftet, när det kommande landsbygdsprogrammet börjar gälla?

Vi blir större då Vaxholms stad har anslutit sig till vårt leaderområde, vilket är mycket glädjande. Vi

kommer att bli vassare när det gäller hållbarhetsfrågorna. Tydligt fokus kommer att ligga på attraktiva och resilienta platser, som nyttjar lokala resurser och erbjuder hållbara förutsättningar för boende och entreprenörer. Lokala företag och organisationer ska stärkas, vilket gynnar hela lokalsamhället och den lokala ekonomin.

Vad kännetecknar ert leaderområde, tycker du?

Det finns ett enormt engagemang på många håll och vi ser ofta hur människor i vår glesbygd, det vill säga Stockholms skärgård, är vana att samarbeta, ta fram egna visioner och driva utvecklingen framåt. Här finns goda exempel att sprida till hela leaderområdet.

Vilka typer av projektidéer kan få stöd hos er?

Det mesta som gynnar bygdens utveckling, som är lokalt förankrat och drivs i samverkan mellan sektorer.

Var hittar man mer information om er?

Besök vår webbsida, www.leaderstockholmsbygd.se. Här finns information om hur det går till att söka stöd och du hittar inspiration från över 70 beviljade projekt.

Var håller ni till och hur kommer man i kontakt med er?

Vi träffar helst projektdeltagare på plats. Då kan vi träffa fler lokala aktörer och får en bättre förståelse för projektens förutsättningar.

Ring eller maila! 076-213 18 10, eller info@leaderstockholmsbygd.se Vi ser fram emot frågor, idéer och projektuppslag! ■